

Varmt välkommen till

Heliga Trefaldighets kyrka i Arboga

- en vandring genom tid och rum (texten skriven 1995)

Kyrkan som vi idag kallar *Heliga Trefaldighets kyrka* byggdes ursprungligen av franciskanerbröder. Enligt arkiv som fortfarande finns bevarade i Assisi, franciskanerordens födelseplats, påbörjades kyrkobygget redan år 1256. Ett så stort arbete tog naturligtvis lång tid och kyrkan var inte färdig förrän in på 1300-talet.

Den ursprungliga kyrkobyggnaden bestod av mittskeppet och sidoskeppet till norr - det har aldrig funnits två sidoskepp, för till söder om kyrkan låg själva klostret.

Varje århundrade hände något nytt: på 1400-talet tillkom koret och valven (kyrkan hade tidigare haft vanligt snedtak) samt målningarna på den södra väggen; på 1500-talet (under reformationen) förklarades bröderna icke-önskvärda och drevs iväg varvid kyrkan tillföll staden; under 1500-talet var kyrkan tom och stod efter en tid "platt förfallen".

På order av kungen renoverades kyrkan under 1620-talet, det var även då stora tornet byggdes och det lilla tornet på taket, takryttaren togs ned; på 1700-talet förstörades fönstran till sin nuvarande storlek. På 1800-talet kalkades målningarna över men togs fram igen 1897; på 1960-talet revs orgelläktaren och ett kör- och musikövningsrum intreddes i tornet. På 1980-talet fick tornet en behövlig förstärkning.

Vår resa i tiden blir nu istället en rundresa, som börjar alldeles vid porten, tar oss genom mittgången till altaret och tillbaka igen genom sidoskeppet.

Målningarna

Väggmålningarna på södra sidan i al-fresco (målning med kalkblandade färger på fuktigt underlag) är från 1400-talet och troligtvis utförda av Magnus Håkansson, en broder utbildad i Wadstena och med förflutet som köpman i Arboga. Varje valv har sitt eget tema från ingången räknat:

1. Himlaporten till vänster och helvetesporten till höger. Kyrkan som symboliserar himlaporten sägs vara

Heliga Trefaldighets kyrka som den såg ut på 1400-talet. Himmel och helvete omgärdas av åtta av de tolv apostlarna.

2. Här träffar vi på några martyrer, ofta avbildade med en symbol som visar på vilket sätt de dog, t. ex. Laurentius med halstret (han blev bränd), Stefanus med stenarna (stenad) Clemens med ankaret (dränkt) osv.

3. Det här valvet visar ågra av de många olika sätt med vilka martyrerna bragdes om livet, bl. a. itusågning från huvud till fot, eld osv. Här finns också den S:t Göran-målning som förstördes då fönstren förstörades.

4. Näst sista valvet skildrar Jesu Kristi lidandes historia, bl. a. bönen på Olivberget, tvättandet av apostlarnas fötter, judaskysen, korsfästelsen m.m.

5. Sista valvet handlar om den man vars efterföljare byggde denna kyrka: den helige Franciskus. Här berättas om hans liv, hans sjukdom, hans tal till djuren, hans stigmatisering, hans besök hos påven, hur han stödjer den fallande kyrkan etc. Franciskusbildernas motiv är identiska med bilder som finns i Assisi, där Franciskus byggde sin första kyrka. Kanske hade konstnären själv varit i Italien, för kontakten mellan klostren var mycket livlig, eller så hade någon mycket målade och ingående beskrivit dem för honom.

Ljuskronorna

Ljuskronorna i mässing, som är de största i Sverige och kanske också i Norden, är båda gåvor till kyrkan. De är nästan likadana, men skiljer sig genom att de har olika "figurer" i toppen. Den närmast porten skänktes av Robertus Petre och Margareta Höjjer år 1685 och den närmast koret av Lars Ahlööf år 1724. Kronorna är inte svenska, utan de kommer troligtvis från något gelbgjuteri i norra Tyskland som inte längre existerar, och de är beställningsarbeten och inte krigsbyten.

Predikostolen

Predikostolen i barockstil beställdes av en mycket förnämlig bildhuggare, nämligen hovbildhuggaren Buchard Precht, år 1736. Trefaldighetskyrkans predikostol är därmed genom sin tillverkare "släkt" med predikostolarna i Uppsala domkyrka och storkyrkan i Stockholm. Den är mycket detaljerad och väl värd en noggrannare och närmare granskning. 1736 kostade den 6000 daler silvermynt, en mycket ansenlig summa, och det sägs att de två familjer som donerade det mesta av dessa pengar ville ha sina namn väl synliga, men fick till slut nöja sig med en liten sköld över dörren.

Triumfkorset

Denna kyrkans nyaste utsmyckning är gjord av Kjell Sjögren och invigdes 1980. På "baksidan" står att läsa Franciscus fredshälsning: "Pax et Bonum" – "Fred och allt gott", en devis som vi i Arboga verkligen har tagit till hjärtat och även uppkallat en kör efter.

Koret

Här finns epitafierna som minner om dåtida stormän och en av kyrkans tre dopfuntar. Dopfunten i koret är tillverkad av Hans Clason Arent Stenhuggare 1666 och det är den som används vid dop idag. De två andra dopfuntarna står nere vid väggen på var sida om porten. Den äldsta, som står på ett nytillverkat trästativ, hittades under golvet vid en restaurering och tros vara från 1000-talet. Den andra är något nyare och kommer från en verkstad i Mälardalen. (Liknande funtar finns också i andra mellansvenska kyrkor, närmast i S:t Nicolai, här i Arboga.)

De sex vackra målade fönstren med bibelcitат är från 1800-talet och har lyckligtvis blivit bevarade in till modern tid därför att det var för dyrt att ersätta dem med vanligt fönsterglas!

Altartavlan

Kyrkan hade sända 1400-talet en altaruppsats, men i slutet av 1600-talet beslöt man att skaffa sig en ny, betydligt mera påkostad sådan. Den gamla såldes och idag återstår endast ett litet fåtal bilder av den. Den nuvarande altaruppsättningen, som troligtvis är nordtysk, är rik på snidade figurer och gukdfärg. Målningen i mitten som föreställer korsfästelsen är utförd av hovkonterfejaren Christian Thumb år 1632.

Orgeln

Kyrkans orgel är byggd av A. Magnussons Oregelbyggeri i Mölndal och invigdes 1977. Orgeln har 31 stämmor som är disponerade på tre manualer och pedal.

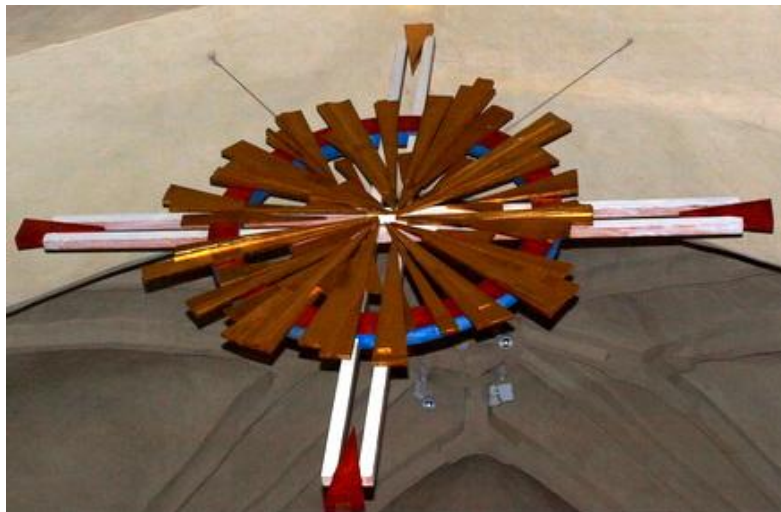
Länge hade även Trefaldighetskyrkan en orgelläktare som välvde sig över ingången, men 1967, i och med att orgeln behövde bytas ut, revs den för att återge kyrkorummet sin medeltida karaktär – färav den nya orgelns placering.

Ljusbäraren är formad efter klostersistillet

Så är nu vår vandring slut och vi står återigen framför porten. Ändå finns det en sak som inte har nämnts, nämligen offerljusstaken. Att tända ljus i kyrkan är mer en katolsk än en protestantisk sedvänja och det dröjde länge innan ljusbärarna kom tillbaka till kyrkorna. Den här ljusbäraren ser annorlunda ut, för den har samma form som klostersistillet en gång hade. (En nyare ljusbärare har senare införskaffats) I den kan de som vill tända ett ljus och sända en varm tanke eller bön till någon som behöver det.

Texten av ACB/JH år 1995

Triumfkorset

(Foto Kenth Frössman och Anders Holmberg)